

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

27 Iunie 2008

NR. 6 (1509),

ANUL XX

1 LEU

Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

6

www.revistaorizont.ro

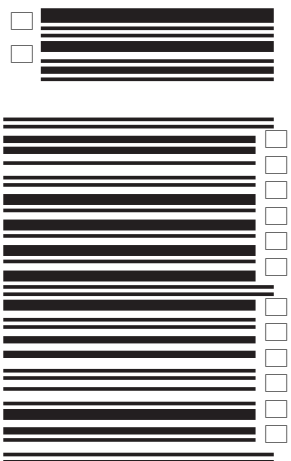
MIORITA LA PADOVA

Foto Paolo Donà – Padova, Prato della Valle

ITALIA DE CEALALTĂ PARTE 14-21

Număr realizat cu sprijinul Consiliului Local al Municipiului Timișoara

DORU COVRIG
ARTĂ, O ÎNTRĂRE PE CARE
NU O POȚI FORȚA

Pe vremea aceea era aproape imposibil să lucrezi în bronz. Ca să faci lucrări din bronz trebuia să furi bronzul de undeva. La primărie era un tip, și el artist, care făcuse rost de un bust al lui Stalin de vreo 200 de kg. Mi-a spus că mi-l dă la topit dacă-l facem juma/juma. Zis și făcut. M-am dus la primărie într-o duminică cu o mașină manuală de tăiat metal și am tăiat bustul în bucăți. Capul l-am tăiat în două, ca să nu se vadă că a fost Stalin și după aceea am început împărțeala. Unul a luat un umăr, altul o ureche, unul mustața, altul căciula. L-am transportat cu mașina la atelier și am ascuns bucățile de bronz în grădină printre bălării. Era ca un ritual sacru. Am făcut rost de creuzete și am început topitul cu mustața, că prea era un semn distinctiv.

4-5, 31

IULIAN BĂICUS
ELIADE ȘI NOICA ÎN ARHIVA
C.N.S.A.S.

... Efectul secundar, pervers chiar al acestei operațiuni de filaj și de încălcare a dreptului la intimitate a fost de fapt obținerea unei cantități foarte mari de informații, care altfel s-ar fi pierdut. Tot din corespondența dintre Constantin Noica și Sanda Stolojan aflăm câteva momente semnificative ale meciului dintre filosof și Securitate, inclusiv momentul când acesta a fost întors de la graniță și acuzat că a vrut să scoată clandestin din țară mai multe obiecte din patrimoniul cultural național, și că de fapt Constantin Noica ar fi plănuț să scrie o carte despre opera amicului său de tinerețe, că lectura tuturor cărților ar fi durat aproximativ doi ani și că nu era atât de familiarizat cu conceptele de istoria religiilor, pentru care ar fi trebuit să depună un efort suplimentar în vederea documentării.

6-7

BRUNO MAZZONI
PRECUM ZARURILE
ARUNCATE PE MASA DE
JOC

14-15

CLAUDIO MAGRIS
ADEVARATA NOASTRĂ
MALADIE

16

LORENZO RENZI
MIORITA LA PADOVA

17

GIOVANNI RUGGERI
ROMANIA, O IMAGINE
TRADATA

21

MIORITA LA PADOVA

LORENZO RENZI

Lorenzo Renzi, profesor la Universitatea din Padova, este unul dintre cei mai importanți romaniști și româniști din Italia. A publicat în 1973 lucrarea *Introducere în filologia romanică* (Padova, Libreria Editrice Universitaria Patron), tradusă în limbile spaniolă și germană, reeditată și completată în repetate rânduri – menționăm doar *Nuova introduzione alla filologia romanza* (în colaborare cu Giampaolo Salvi; Bologna, Il Mulino, noua ediție din 1994) – fiind, de asemenea, unul dintre autorii – alături de Giampaolo Salvi și Anna Cardinaletti – ai fundamentalei *Grande grammatica italiana di consultazione*, tipărită la Editura Mulino din Bologna, în 3 volume distincte, între 1988 și 1995, ulterior retipărite de mai multe ori.

În 1999 a apărut studiul *Proust e Vermeer. Apologia dell'imprecisione* (Bologna, Il Mulino), finalist al premiului Viareggio, care a cunoscut și versiunea românească – *Proust și Vermeer. Apologia impreciziei*, Cluj-Napoca, Clusium, 2006, în traducerea Gabrielei Lungu. În românește a mai apărut *Cum se citește poezia* (Constanța, Pontica, 2000), traducerea, semnată de George Popescu, a volumului *Come leggere la poesia* (Bologna, Il Mulino, 1985). În 2007 a publicat studiul *Le conseguenze di un bacio* (Bologna, Il Mulino), dedicat episodului Francescâi din Infernul lui Dante.

Profesor de Filologie romanică, Lorenzo Renzi a predat la Universitatea din Padova și cursuri de limba și literatura română, continuând și revigorând o tradiție importantă, de peste șaptezeci de ani, ale cărei începuturi se leagă de personalitatea lui Ramiro Ortiz care, în perioada 1933-1947 (anul dispariției sale), a ținut anual un curs de literatură română în cadrul cursului de Filologie romanică. Lectoratul de limba română a fost inaugurat în anul universitar 1937-1938, primul "lector" fiind profesoara Nina Façon. În continuare, predarea limbii române la Padova vede alte nume reprezentative precum: Carlo Tagliavini (1948-1964), Alexandrina Mititelu (din 1948 până în 1964, anul dispariției sale), care a fost, începând din 1938, asistentă a lui Ortiz, Alexandru Niculescu (1965-1971), Sorin Stati (1971-1976), Cicerone Poghirc (1976-1979), Ion Neață (1979-1984), Lorenzo Renzi (1984-1993) și, în prezent, Roberto Scagno și Dan Octavian Cepraga. În aceeași tradiție se înscrie Societatea de studii române "Miron Costin", fondată de profesorul Renzi în 1986, care funcționează pe lângă Departamentul de Romanistică (Facultatea de Litere) de la Universitatea din Padova.

În calitate de consultant științific al Editurii Mulino din Bologna, Lorenzo Renzi a contribuit activ la publicarea unor autori români de prestigiu, precum Constantin Noica, Emil Cioran, Adrian Marino, Nicolae Steinhardt.

Interesul cercetătorului italian pentru literatura populară românească a manifestat o atenție predilectă pentru balada "națională", *Miorița*, în mai multe studii, până la una dintre cele mai recente intervenții, *Miorița a Padova* – consultabilă în italiană pe site-ul Asociației Italiene de Românică (AIR): <http://cisadu2.jet.uniroma1.it/air/interventi.htm> – și pe care o propunem în continuare în versiunea românească.

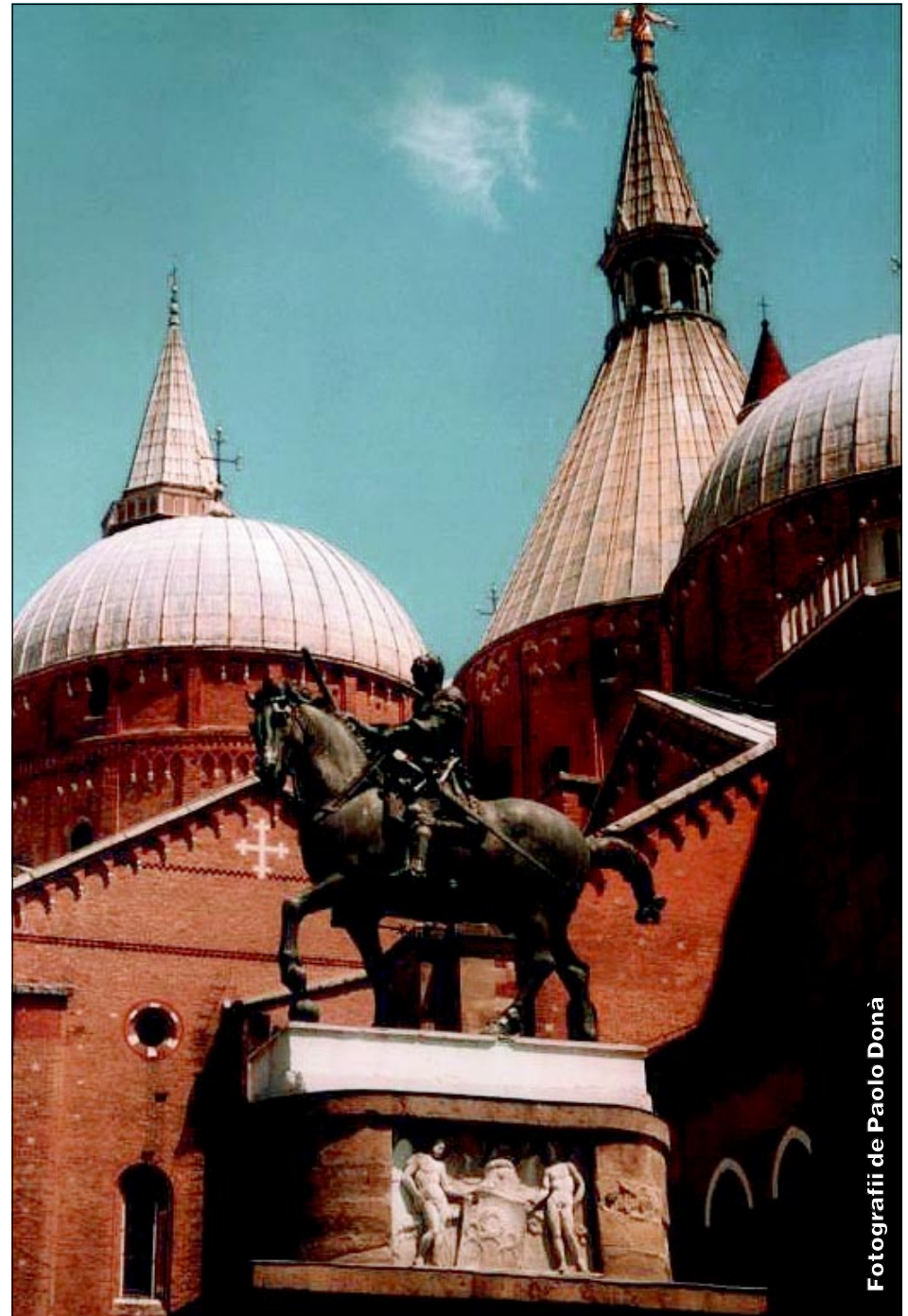
În 9 octombrie [2007], într-o parohie din Padova, a avut loc înmormântarea unei tinere de treizeci de ani, pe nume Camilla, la care a participat multă lume și a fost mare durere din cauza circumstanțelor extraordinare în care și-a găsit sfârșitul (circumstanțe la care vom face referire în continuare). Ziarul "Il Padova" din 10 octombrie menționa că înmormântarea a fost celebrată "ca și când ar fi fost ziua nunții". Titlul articolului este: "Cântece și citanii nuptiale *Ca în ziua nunții*". Subtitlu: "Clopote în sărbătoare". Iată scurtul text (semnat D.O.L.):

«Clopote în sărbătoare, citanii din *Cântarea Cântărilor*, cântul final: totul ca în ziua nunții. "Mai mult decât o înmormântare, ne pare momentul nunții ei", a explicat parohul, părintele Giancarlo Zamengo, în cursul slujbei, în fața trupului neînsuflit al Camillei. O nuntă care trece dincolo de viață. "Astăzi Domnul te-a chemat și te-a ales, Camilla", a continuat părintele Zamengo. Tipice nunții au fost și cele câteva semne din cadrul celebrării de ieri dimineață, precum clopotele care băteau ca de

sărbătoare, nu de înmormântare, și prima citanie din *Cântarea Cântărilor* ("Iubirea ca moartea e de tare și ca iadul de grozavă este pasiunea"), în general aleasă pentru ceremoniile nuptiale. Cântul final, "si quaeris" al Sfântului Anton, este tocmai ceea ce Camilla ar fi vrut pentru nunta ei».

Această relatare nu are cum să nu surprindă pe oricine a citit *Miorița* românească și cunoaște interpretarea etnologică pe care au dat-o, în anii '30 și '40, Ion Mușlea, Henri H. Stahl și Constantin Brăiloiu. În versiunea lui Alecsandri și în multe alte versiuni (chiar dacă nu în toate), ciobanul, resemnat în a-și accepta moartea provocată de ceilalți doi tovarăși, o roagă pe miorița cu puteri miraculoase să nu-i spună mamei că a murit, ci că s-a căsătorit. Urmează, în cântecul popular, reprezentarea nunții ciobanului în mijlocul naturii.

Etnologii au notat că moartea unui tânăr necăsătorit este într-adevăr reprezentată ca o nuntă în vechile tradiții ale multor popoare din Balcani, ca și la chinezi, arabi ori alte popoare. Există o explicație pentru acest

Fotografii de Paolo Donà

ritual. În concepția arhaică, morții, pentru a se desprinde de lumea celor vii, înfruntă cu dificultate o lungă călătorie. Cei vii, pentru a-i ușura plecarea, pun lângă corpul neînsuflit mâncare, un baston, o mantie, adesea o monedă pentru cel care va însoți mortul în cealaltă lume. Însă mortul s-ar putea întoarce. Ar putea-o face mai ales cine nu și-a încheiat socotelile cu viii, ca, de exemplu, un tânăr necăsătorit. *Revenant*-ul le-ar putea cere celor vii ceea ce nu a avut. Astfel, viii, încercând să-i dea tânărului ce i-a lipsit, celebrează pentru el o nuntă, adesea odată cu înmormântarea. Îi fac, precum don Zamengo, o înmormântare care pare o nuntă.

Această uzanță arhaică îi putea fi cunoscută parohului de la biserica din Padova? Ar fi chiar posibil ca sacerdotul să cunoască *Miorița* românească și interpretarea ei etnografică? Pare greu de crezut. Explicația ar trebui să fie alta. Cum a susținut Mircea Eliade, arhetipurile arhaice, care reprezintă puncte de reper esențiale în societatea tradițională, nu dispar odată ce aceasta a apus. Arhetipurile își pierd, cu siguranță, rolul central în lumea modernă, însă ele rămân latente și, în anumite circumstanțe, pot să renască. Acest lucru, în viziunea noastră, s-a întâmplat la parohia din Padova. Sub efectul unui puternic impuls emotiv, parohul va fi redescoperit în sine însuși vechiul ritual mioritic, propunându-l într-o întregă coregrafie, cum arată textul citat, credincioșilor.

Amintim faptul că sârmana Camilla a

avut o moarte tragică, fiind ucisă. Precum ciobanul din *Miorița*, ba mai mult, ucisă de propriul ei tată. Motivele, dacă se poate vorbi de așa ceva în cazul unui omor atât de teribil, rămân necunoscute. O crimă mai oribilă nici că se poate. Iar înmormântarea ca o nuntă putea da, cel puțin pentru moment, iluzia – se va fi gândit parohul – că existența tinerei continuă, încununându-se, sub semnul vieții și al tradiției, prin nuntă.

Dar cu cine se va fi căsătorit Camilla? În textul citat nu era nici o referire la vreun tânăr logodnic. În realitate, așa cum se întâmplă adesea în reprezentările creștine ale arhetipurilor primitive, și în ritul din Padova intervine un element nou. Tânăra, pentru paroh, este în cer, unde o așteaptă Isus care, spune în continuare, "a ales-o". Se întrezărește nunta Camillei, ca și a altor mistice creștine, cu Cristos¹.

Astfel, în existența noastră modernă din ce în ce mai laicizată, în cartierul Arcella din Padova, prind viață pentru o clipă arhetipuri precreștine și creștine. Le-a reinventat un paroh. Le-a scris în câteva rânduri un jurnalist într-un ziar care se distribuie gratuit în oraș. Am luat acest ziar, l-am citit și am încercat să dau o interpretare surprinzătorului conținut al acestui scurt articol, prin prisma gândirii marelui Eliade.

¹ V. Cioran, *Lacrimi și sfinți*.

